REBÎA BİN EBÎ ABDURRAHMÂN

Tabiîn devrinin büyük hadîs ve fıkıh âlimlerinden. Künyesi, Ebû Osman'dır. Doğum tarihi bilinmemektedir. 137 (m. 753) senesinde Enbar'da vefât etti. Babasının ismi Ferrûh'tur. Irak âlimlerinin yolunu tutmuştur. Bu yolun özelliği bir işin nasıl yapılacağı, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmemiş ise, buna benziyen başka bir işin nasıl yapıldığı aranır bulunur. Bu iş de onun gibi yapılır. Eshâb-ı kiramdan sonra, bu yolda olan müctehidlerin reîsi, İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe'dir (radıyallahü anh). Rebîa hazretleri re'y yolunu takip ettiği için ona "Rebîat-ür-Rey" lakabı verilmiştir. Rebîa bin Abdurrahmân Medine-i münevverede fetvâ işlerine bakardı. Medine-i münevverenin ileri gelenleri onun meclisine devam ederlerdi. İmâm-ı Mâlik'in hocalarındandır. Sahâbe-i kiramdan (r.anhüm) ba'zısına yetişti. Enes bin Mâlik, Sa'îd bin Yezîd, Muhammed bin Yahyâ bin Habbân, Sa'îd bin Müseyyib, Kâsım bin Muhammed, İbn-i Ebî Leylâ, A'rec, Mekhûl eş-Şâmî ve başka birçok büyük zâtlardan hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Ondan da, Yahyâ bin Sa'îd el-Ensârî, Süleymân et-Teymî, İmâm-ı Mâlik, Şû'be, Hammâd bin Seleme gibi zâtlar, hadîs-i şerîf rivâyet etti.

Hakkında âlimlerin buyurdukları:

İbn-i Zeyd, “O, uzun müddet gece gündüz ibâdetle meşgûl oldu. Bu durum, yanına gelenlerle oturup, onlarla sohbete başlayıncaya kadar devam etti.”

Yahyâ bin Sa’îd, “O, zekâ ve kavrayışı yüksek bir âlimdi.”

“Ubeydullah bin Ömer. “Biz müşkillerimizi, halledemediğimiz mes’elelerimizi, ona arz ederdik. O, bizim en üstünümüz ve âlimimiz idi.”

“Abdurrahmân bin Zeyd bin Eslem: “Rebîa’nın meclislerinde Yahyâ bin Sa’îd de bulunurdu. Rebîa olmadığı, zamanlarda Yahyâ bin Sa’îd anlatırdı. Yahyâ bin Sa’îd çok hadîs-i şerîf rivâyet etmiş bir âlimdir. Fakat Rebîa bulunduğu zaman, onun ilmine hürmeten sessiz kalır, konuşmazdı. Halbuki Rebîa yaşça ondan küçüktü.”

Abdülazîz bin Ebî Seleme: “Vallahi, Rebîa, Resûlullah efendimizin sünnet-i seniyyesi husûsunda çok titizdi.”

İbn-i Zeyd: “Medîne-i münevverede, dostlarına ve muhtaçlara karşı Rebîa’dan daha cömert birisini görmedim.”

Mâlik bin Enes (radıyallahü anh): “Rebîa bin Ebî Abdurrahmân’ın vefâtından sonra ilmin tadı kalmadı” buyurdu.

Rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden birisi: Enes bin Mâlik’ten (radıyallahü anh) rivâyet etti. Resûlullah (aleyhisselâm) “Allahü teâlâ kerîmdir. Kulu duâ ettiği zaman, onun elini boş çevirmekten haya eder” buyurdu. Rebîa hazretleri buyurdular ki; “İnsanlar âlimlerin yanında, annelerinin kucağındaki çocuk gibidirler. Ne emrederlerse, ona uyarlar. Yasakladıkları şeyden de sakınırlar.”

Birisi, Rebîa hazretlerine “Ey Ebû Osman! Zühdün başı nedir?” diye sorunca, “Helâlinden kazanmak, herşeyi lâyık olduğu yerde kullanmak” buyurdular.

Birisi gelip, Rebîa’ya (radıyallahü anh) “Bana Hazreti Ebû Bekir ile Hazreti Ömer’i anlat” dedi. O da, “Bilmiyorum, sana onları nasıl anlatayım? Onlar, Resûlullah (aleyhisselâm) hâriç (müstesna), kendi zamanlarında bulunanların hepsinden ileride idiler. Kendilerinden sonrakilere göre ise, İslâmiyet için en büyük ve unutulmaz hizmetler yapmışlar, bu uğurda çok zahmet çekmişlerdir.”

Bir gün bir topluluğun yanından geçiyordu. Onlar, kader mes’elesi üzerinde konuşuyorlardı. Onları böyle konuşmaktan men etti.

Yûnus bin Yezîd, Rebîa bin Ebî Abdurrahmân’a “Ey Rebîa! Sabrın son derecesi nedir?” diye sordu. Rebîa (radıyallahü anh) cevâbında “Başına bir musîbet geldiği gün, o belâ gelmeden önceki gün gibi olmandır” cevâbını verdi.

Bir menkıbesi: Abdülvehhâb bin Atâ el-Haffâf, Medîne-i münevvere âlimlerinden, şöyle bildirir: Rebîa’nın (radıyallahü anh) babası Ferrûh Ebû Abdurrahmân, Emevîler zamanında, Horasan tarafına, İslâm ordusu ile gazâya gitmişti. Giderken hanımının yanına, üçbin dinar bıraktı. Hanımı ise bu sırada hâmile idi. Aradan yirmiyedi sene geçmişti. Nihâyet Ferrûh (radıyallahü anh) elinde mızrak ve at üzerinde olduğu halde dönmüştü. Atından inip, mızrağı ile kapıya vurdu. Mızrak kapıya sert bir şekilde inmişti. Ferrûh girmek üzereydi ki, dışarı Rebîa (radıyallahü anh) çıktı. Ferrûh’un, kendi babası olduğunu bilmiyordu. Ona “Sen benim evime nasıl hücum edersin?” dedi. Ferrûh da (radıyallahü anh) Rebî’a’yı tanımıyordu. Bu sefer, Ferrûh, Rebîa’ya “Burası benim evim. Sen benim evime, ailemin yanına nasıl girersin?” diye, çıkıştı. İki taraf iyice birbirlerine hiddetlenmişlerdi. İş öyle bir safhaya varmıştı ki, sonunda birbirlerinin üzerine atıldılar. Çünkü ortada hâneye tecavüz söz konusu idi. Fakat, bu manzarayı gören komşular, hemen oraya koşuştular, ikisini ayırdılar. Hâdisenin halli için Medîne-i münevverenin meşhûr âlimi Mâlik bin Enes ve diğer ulemâya (âlimleri) başvurdular. Ulemâ hâdise mahalline geldiler. Ancak, zâhire (görünene) göre burada Rebîa haklı idi. Çünkü evine tecavüz edilme durumu vardı.

Bu sırada Rebîa (radıyallahü anh) “Vâlinin yanına kadar gideceğiz, yoksa bunu salıvermem” diyordu. Ferrûh da aynı şeyi söylüyor. “Bu benim ailemin yanına nasıl girebilir diye” şikâyetçi oluyordu. Gürültü bir hayli çoğalmıştı. Mâlik bin Enes (radıyallahü anh) konuşmaya başlayınca herkes sustu. Mâlik bin Enes, “Ey pîr-i fânî (yaşlı zât) senin bu evde ne işin var. Git başka yer bul kendine” deyince, Ferrûh “Efendi, bu ev benim. Ben Ferrûh’um” dedi. Bu sırada hanımı, Ferrûh’un bu sözlerini duymuştu. Derhal, üzerine

elbisesini alıp, münâsip bir şekilde dışarı çıkarak “Bu benim zevcim Ferrûh’tur. Rebîa’da, o gazâya gittikten sonra doğan oğlumdur” deyince, baba oğul, hemen birbirlerine sarılıp, ağlaştılar. Ferrûh eve girip, zevcesine: “Bu benim oğlum mu?” diye sorunca, o da “Evet” dedi. Ferrûh hanımına giderken bıraktığı dinarları sorunca o da sakladığı yerden alıp geldi. “İşte dinarlar” dedi. Bu sırada, Rebîa dışarı çıkıp, doğruca, Mescid-i Nebevî’ye (Peygamber efendimizin mescidine) gidip, her gün vermekte olduğu dersine başladı. Ders halkasında Mâlik bin Enes, Hasan bin Zeyd, el-Lehbî ve Medîne-i münevverenin ileri gelenleri de bulunuyordu. Herkes pür dikkat onu dinliyordu. Ferrûh ise, daha evde idi. Hanımı ona, “Dışarı çık, mescide doğru git” dedi. Ferrûh evden çıktı. Mescid-i Nebevî’ye varıp, namaz kıldıktan sonra, orada ders yapmakta olan topluluğu gördü. Oraya gidip, sessizce, kimseyi rahatsız etmeden, dikkat çekmeden bir yere oturuverdi. Dersi veren Rebîa idi. Fakat güzel bir elbise giymişti. Ferrûh onu bir anda tanıyamadı. Yaşı bir hayli ilerlemişti. “Bu kimdir?” diye sordu. Rebîa bin Ebî Abdurrahmân’dır dediler. Buna sevinen Ferrûh, kendi kendine, “Allahü teâlâya hamd olsun, oğlumun derecesini yüksek eylemiş” dedi. Bir müddet sonra, oradan kalkıp, eve gitti. Zevcesine “Oğlunu hiçbir âlimde görmediğim, çok iyi bir hâlde gördüm” deyince, zevcesi “İşte Allahü teâlâ bize böyle sâlih bir oğul nasîb eyledi” dedi.

¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-3, sh. 259

2) Tehzîb-üt-tehzîb cild-3, sh. 258

3) Vefeyât-ül-a’yân cild-2, sh. 288

4) Târîh-i Bağdâd cild-8, sh. 420

5) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 157

6) Mîzân-ül-i’tidâl cild-2, sh. 44

7) El-A’lâm cild-3, sh. 17